

ספרים

היוצאים לאור

על-ידי

"חברת מקיצי נרדמים"

תשל"ב

שנה מ לפעולת החברה והעברתה לא"י

ראשי החברה

הועד הפועל בישראל, (ירושלים)

גרשם שלום, יושב ראש

יצחק בער

שרגא אברמסון

חיים שירמן

עזרא פליישר

אפרים אלימלך אורבך, מזכיר

חברי הכבוד

יששכר יואל, ירושלים

שאול ליברמן, ניו-יורק

עזרא ציון מלמד, ירושלים

אליעזר הלוי פינקלשטיין, ניו-יורק

שלמה פרייהוף, פיטסבורג

יוסף קאפח, ירושלים

אלכסנדר שייבר, בודפסט

שלום שפיגל, ניו-יורק

ישעיה תשבי, ירושלים

שמואל אטלס, ניו-יורק

דוד צבי בנעט, ירושלים

ישראל ברודי, לונדון

שלמה דב גויטיין, פילדלפיה

דניאל גולדשמידט, ירושלים

משה גרינולד, מילבורן

חיים זאב הירשברג, ירושלים

אברהם שלמה הלקין, ניו-יורק

יהודה אריה וואידה, פריז

SEFER HALAKHOT GEDOLOT

AD FIDEM CODICUM EDIDIT
PROLEGOMINIS ET NOTIS INSTRUXIT

EZRIEL HILDESHEIMER

TOM. I

SUMPTIBUS SOCIETATIS MEKIZE NIRDAMIM
HIEROSOLYMIS 1971

ספר הלכות גדולות

יוצא לאור על פי כתבי יד
בצרוף הערות ומבוא

מאת

עזריאל בהר"ר מאיר הילדסהיימר

חלק ראשון

הוצאת מקיצי נרדמים
ירושלים תשל"ב

ספר זה מתפרסם בסיוע

Memorial Foundation for Jewish Culture

כל הזכויות שמורות לחברת מקיצי נרדמים

נדפס בישראל

Printed in Israel

בדפוס "מרכז" ירושלים

תוכן הענינים

הקדמה

מבוא :

עמ' א

טו

המהדורות של "הלכות גדולות"

כח

הספר "הלכות פסוקות": מהדורה של "הלכות גדולות"

מו

נספח: מבוא ל"שימושא רבא"

נא

רשימת כתבי היד של ה"ג

נג

מראי מקומות מה"ג דפוס ברלין למהדורה זו

נה

מראי מקומות מה"ג דפוס ורשה למהדורה זו

נו

רשימת קיצורים

סדר הפרקים:

1

הלכות קריאת שמע

19

תפלה

58

קידוש והבדלה

78

תפלה ב'

83

ברכות הפירות

108

ברכת הזמון

122

נטילת ידיים

129

ברכת המזון

136

ברכות הריח

142

ברכות המקומות

155

רשויות השבת

163

חנוכה

171

הטמנה

175

יציאות הבהמות והאיש וכו'

178

אבות מלאכה

186

הצלה מהדליקה

192

כלים הניטלין בשבת

202

מילה

224

שאר הלכות שבת

246

עירובין

269

חמץ

283

מצה

287	הגעלה
290	מרור וארבע כוסות
298	ספירת העומר
300	ראש השנה
313	יום הכפורים
328	סוכה
341	לולב
361	יום טוב
388	תשעה באב
399	תעניות
403	מגלה
411	מועד
422	אבל
449	הספד
453	ביקור
458	טומאה
464	כהנים
468	צורכי ציבור
480	תפילין
488	שימושי תפילין
497	מוצה
502	ציצית

לזכרון הורי

אבי מורי ר' מאיר בן הגאון ר' עזריאל זצ"ל
נפטר בכרלין ביום י' מנחם אב תרצ"ד

אמי מורתי מרת שרה בת ר' יעקב קלמן עטינגר ע"ה
נפטרה בגיטו מרזיאנשטט ביום ד' דחנוכה תש"ב

הקדמה

הספר הלכות גדולות (להלן: ה"ג) לר' שמעון קיירא, היצירה החשובה ביותר בספרות ההלכה של הגאונים, זכה לעיון מרובה בתקופת הגאונים והראשונים. הראשונים אף העתירו דברים בשבחו של הספר ופסקיו. ר' יצחק אבן גיאת, מקדמוני חכמי ספרד, קבע: "לנו לקבל ולעשות בלי לנטות ולזוז", ובדומה רא"ש: "כל דבריהם דברי קבלה". לא רק תלמידי חכמים עיינו בספר, כי אם גם רבים שלא היתה תורתם אומנתם, עד שראו לחבר בשבילם מילון מיוחד למלים הכתובות בספר, הנזכר בכמה רשימות ספרים שנמצאו ב"גניזה". ה"ג נחשב גם כמעין תחליף לתלמוד. כך מתברר מעצתו של ר' יהודה החסיד כי מי ששכח את לימודו או שאינו זוכה להבין תלמוד עד גיל חמש עשרה ילמד את ה"ג.

הספר נדפס — בשלמותו או בחלקו — פעמים אחדות. גם זקני הגאון רבי עזריאל הילדסהיימר זצ"ל, ההדירו, בהוספת שני מבואות והערות רבות.

נוכח העובדה שהספר שימש כמקור הלכה ראשון במעלה לציבור הרחב במשך תקופה ארוכה, אין ספק בכך שהיה נפוץ בכתבי יד רבים. לכן מפתיע שלידנו הגיעו — עד כמה שידוע — שלשה כתבי יד בלבד המכילים את נוסח הספר בשלמותו או ברובו המכריע. בידינו יש גם קטעי ה"ג מן ה"גניזה", אמנם רבים מהם קרועים וקשים לקריאה. גם קריאת כתב היד שבספריית אמברוזיאנא במילאנו, המתפרסם על ידינו, לא היתה קלה.

"ההקדמה" של ה"ג לפי שתי המהדורות וכן מראי מקומות מפורטים למובאות מן התלמוד הכתובות בה"ג יבואו אי"ה בכרך האחרון.

תודתי נתונה: לחברת "מקיצי נרדמים" שנטלה על עצמה את הוצאתו לאור של הספר, וביחוד למזכירה פרופ. א"א אורבך על יוזמתו וטרחתו בהוצאת הספר, לפרופ. ש. אברמסון שהוסיף הערות המובאות בשמו, ולמר מ. חובב שקרא את עלי ההגהה. להנהלת "קרן אלכסנדר קאהוט" בניו יורק על הסיוע שהעניקה לי. לספריה אמברוזיאנא במילאנו שהרשתה לי לפרסם את נוסח ה"ג מתוך כתב יד c.116 Sup. לספריות בודליאנא באוקספורד, בריטיש מוזיאום בלונדון, האוניברסיטה בקמברידג' והסמינאר ע"ש שכטר בניו יורק — על הרשות לצלם את קטעי ה"גניזה" המצויות בהן. למכון לתצלומי כתבי היד העבריים שעל יד בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי, ולרב י. הוטנר, מנהל מכון התלמוד הישראלי השלם בירושלים — על מתן הרשות להשתמש באוספים הגדולים של צילומי כתבי יד וקטעים מה"גניזה" שבידיהם. לבעלי "דפוס מרכז" בירושלים על עמלם בכל הכרוך בהדפסת הספר.

על הברכה יבואו ידידי הרב דוד צבי הילמן, עמו נשאתי ונתתי בעת כתיבת ההערות.

והודות לכך התבהרו לי ענינים שונים, וכן שלושת בני מאיר, עזריה ונפתלי צבי, שהיו לי לעזר רב בהכנת הספר לדפוס.

יה"ר שתעמוד לי זכות אבותי אשר בארץ החיים המה שלא תמוש תורה ממני ומזרעי. וכשם שזיכני השי"ת להוציא לאור חלק זה של הספר ה"ג, כן יזכני להחדיר את יתר חלקיו, להגדיל תורה ולהאדירה.

תל-אביב, ד' דחנוכה תשל"ב